

«Тасдиқ мекунам»
Ректори Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон
ба номӣ Шириншох Шохтемур
профессор Махмадёрзода У.М.
« 30 » _____ соли 2022

ТАҚРИЗИ

муассисаи тақриздиханда ба диссертатсияи Муминов Фатхулло Шамсуллоевич дар мавзӯи «Рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ (дар мисоли вилояти Хатлон)», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ, аз рӯйи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ

1. Мубраи ва зарурати баргузори таҳқиқот. Рушди минтақаҳои кӯҳӣ аз амалқарди низоми зироаткории лалмӣ бо истифодаи самараноки заминҳои қорами лалмӣ вобастагии қалон дорад. Аз ин ҷост, ки таҳқиқи истифодаи самараноки заминҳои қорами лалмӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз масъалаҳои рӯзмарра ва дар айни ҳол ҳалталаб ба ҳисоб меравад, ки якҷанд сабабҳои худро дорад. Яқум, ин ки Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷумҳурии аграрӣ буда, зиёда аз - 70,0% - и аҳоли дар деҳот зиндагӣ менамояд ва дар ин ҳолат истифодаи самараноки заминҳои қорами кишоварзӣ сарчашмаи асосии таъминоти аҳоли бо маводи озуқа ва саноат бо ашёи хоми кишоварзӣ ба ҳисоб меравад. Дуюм, шароитҳои табию иқлимӣ ва давомнокии рӯзҳои гарм дар баъзе аз минтақаҳои кишвар аз 180 то 220 рӯз барои парваришу рушди соҳаҳои алоҳидаи зироаткорӣ лалмӣ нисбатан мутобиқ мебошад. Агар мураккаб гардидани таъминоти рӯзафзояндаи аҳоли бо маводи озуқа дар баъзе аз кишварҳои ҳамсояи наздикро ба назари эътибор гирем, пас худ қазоват намоед, ки дар чунин вазъ масъалаи мазкур то қадом дараҷа мубрам ва рӯзмарра боқӣ хоҳад монд, қайд менамояд муаллиф.

Маҳз татбиқи амалии ҳадафҳои Стратегияи рушди миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 дар баҳши кишоварзӣ ба ҳалли яке аз чор ҳадафҳои асосии стратегияи рушди иқтисодиёти кишвар, аз он ҷумла таъмини амнияти озуқаворӣ равона гардида, он ба ҳолат, тақрористеҳсол ва истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ кишоварзӣ ва омилҳои табиӣ - иқлимӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ вобастагӣ дорад. Дар минтақаи кӯҳии Хатлон омилҳои зиёди истифоданаशудаи баланд бардоштани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ, аз ҳисоби оқилона истифодабарии захираҳои замини минтақаҳои наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ мавҷуд мебошад, ки то кунун мавриди омӯзиш ва истифодабарӣ қарор дода нашудаанд. Илова бар ин, истифодаи самараноки иқтисодии захиравӣ - табиӣ минтақаҳои наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ барои таъмини шугли пурмаҳсули аҳоли, рушди

коркарди саноатии маҳсулоти кишоварзӣ ва дар ин замина, паст намудани сатҳи камбизоатии мардум мусоидат менамояд.

Муаллиф қайд менамояд, ки омӯзиши масъалаҳои рушди зироаткории лалмӣ дар шароити порасоии заминҳои обии кишоварзии минтақаҳои кишвар, аз ҷумла вилояти Хатлон, хеле муҳим арзёбӣ гардида, он аз ташаккул ва рушди муносибатҳои нави заминдорӣ, усули биологӣ муҳофизати растаниҳо, пизоми пешқадами киштгардон ва бехдошти вазъи экосистемаи минтақаҳои кӯҳӣ маншаъ мегирад. Ҳалли илмӣ - амалии масъалаҳои ташаккул ва рушди зироаткории лалмӣ, дар навбати худ, ба ҷамоҳангсозии механизмҳои таъкилӣ - ҳоҷатпдорӣ, экологӣ - иқтисодӣ, технологӣ - инноватсионии рушди соҳаи кишоварзӣ ва вазъи экологӣ минтақаҳои кӯҳӣ вобастагии калон дорад.

Таҳлили вазни қулунии истифодаи заминҳои лалмӣ кишоварзӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ вилояти Хатлон нишон медиҳад, ки дар онҳо истифодаи ғайрисамараноки захираҳои заминӣ лалмӣ мушоҳида карда мешавад, қайд менамояд муаллиф. Мувофиқи маълумотҳои оморӣ, ҳосилнокии зироатҳои асосии кишоварзӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ ба ҳисоби миёна 12 - 15 сентнер/гектарро ташкил медиҳад, ҳол он ки иқтидори ҳосилнокии он ба ҳусус ғалладонагӣ ва аз он ҷумла гандум, аз 25 то 30 сентнер/гектарро ташкил медиҳад. Ин раванд дар инҳояти қор зарурати дастгирии давлатии рушди зироаткории лалмӣ ва баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳои кишоварзиро дар минтақаҳои кӯҳӣ тақозо менамояд.

Ҳалли мушкилоти дар боло дарҷгардидаи минтақаҳои кӯҳӣ аз истифодаи самараноки иқтидори захиравӣ - табиӣ ба ҳусус заминҳои лалмӣ, ҷалби бештари сармояҳо ба рушди минтақа, ҷорабинҳои муҳофизати биологӣ зироатҳои кишоварзӣ, истифодаи нуриҳои минералӣ ва органикӣ, тақмили пизоми идоракунии захираҳои заминӣ кишоварзӣ вобастагии калон доранд. Масоил ва мушкилоти номбурда зарурати таҳқиқоти назариявӣ - методӣ ва пешниҳодҳои амалиро оид ба рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ талаб намуда, он барои рушди усулҳои минтақаҳои кӯҳӣ тайи солҳои тӯлонӣ хизмат хоҳад кард. Таҳқиқ ва ҳалли масоили мазкур мубрамияти таҳқиқоти илмиро муайян намуда, яке аз масъалаҳои рӯзмарра дар шароити ҳозира ба ҳисоб меравад.

2. Дарҷан асоснокӣ, муътамад будани хулосаҳо ва тавсияҳо. Истифодаи дурусти услубии усулҳои зиёи оморӣ ба муаллиф имкон додашд, ки дар доираи мақсади гузашташудаи диссертатсия натиҷаҳои ниҳой, хулосаҳои пешниҳодоти худро оид ба омӯзиши оморӣ-иқтисодии рушди самараноки зироаткории лалмӣ ва истифодаи оқилонаи заминҳои лалмӣ кишоварзиро илман асоснок намояд.

3. Саҳеҳӣ ва дарҷан навоғонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуктаҳои илмӣ, ки барои ҷамоҳи пешниҳод мешаванд.

Натиҷаҳои нисбатан муҳими муайянкунандаи пайгоҳҳои илмӣ диссертатсия инҳоянд:

- дар асоси омӯзиш ва ҷамъбасти дастаҷамъонаи нуктаҳои мухталифи назариявӣ тарифи ҳуди муаллиф оид ба мафҳуми «зироаткории лалмӣ», бо дарназардошти хусусиятҳои соҳавӣ ва минтакавӣ муайян карда шудааст, ки низоми заминдорӣ мазкур барои танзими самаранок истифодабарии заминҳои қорами лалмӣ кишоварзӣ ва вазъи экологии минтақаҳои кӯҳӣ, истехсоли ҳарчӣ зиёди маҳсулоти кишоварзӣ ва таътаққули муносибатҳои бозорӣ дар минтақа равона карда шудааст;

- арзёбии приқсинҳо, хусусиятҳо ва омилҳои асосии рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ, ки ба ниғаҳдорӣ, тақрористехсоли, ҳифзи заминҳои лалмӣ кишоварзӣ, беҳтаршавии вазъи экологӣ, иқтимоӣ демографияи аҳолии минтақаҳои кӯҳӣ ва баланд бардоштани самаранокии истехсолоти кишоварзӣ, дар маҷмӯъ равона карда шудааст;

- дар асоси таҳлил ва омӯзиши таҷрибаи хориҷӣ оид ба таътаққул ва рушди зироаткории лалмӣ муайян карда шудааст, ки он аз истифодаи муносибатҳои нави заминдорӣ ва заминистифодабарӣ, азхуднамоеи заминҳои нави лалмӣ минтақаҳои наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ, ҳифз ва ниғаҳдорӣи экосистемаҳои минтақавӣ, афзоиши ҳаҷми истехсоли маҳсулоти асосии озуқаворӣ ва ҷалби бештари сармояҳои дохилию хориҷӣ ба рушди минтақаҳои кӯҳӣ вобастагии калон дорад;

- вазъи қунонии истифодаи заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣи вилояти Хатлон, таҳлил ва динамикаи тағйирёбии сохтори заминҳои кишоварзӣ, дар маҷмӯъ заминҳои лалмӣ дар минтақа таҳқиқ гардида, сабабҳои асосии паст гардидани ҳосилнокии заминҳои лалмӣ, вазъи экологии онҳо ошкор гардида, ченақҳо ва шишондиҳандаҳои асосии истифодаи самаранокии заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ муайян ва баҳогузорӣ шудаанд;

- арзёбии асосҳои илмӣ омилҳои лоҳилӣ ба рушди интенқивии зироаткории лалмӣ, бо дарназардошти хусусиятҳои табиӣ – иқлимӣ, соҳавӣ ва минтақавӣ рушди соҳаи кишоварзӣ, омӯзиши таҷрибаи пешқадами зироаткории лалмӣ муайян ва мушаххас гардидааст, ки он ба таъмини шугли ғурраи аҳоли, баргараф намудани нобаробарӣҳо дар минтақаҳои кӯҳӣ ва баланд бардоштани самаранокии истехсолоти кишоварзӣ, дар маҷмӯъ ниғаронида шудааст;

- модели баҳодиҳии самараноқии рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ таҳқиқ ва пешниҳод карда шудааст, ки он ба истифодаи технологияи пешқадами ғарвариши зироатҳо ва рушди инноватсионии соҳаи кишоварзӣ, истифодаи шаклҳои нави заминдорӣ, беҳнави ҳолати муҳити зистии аҳоли, баланд бардоштани ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ

ва афзони ҳаҷми маҳсулоти озукаворӣ дар минтақаҳои кишвар мусоидат менамояд.

4. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия дар он таҷассум меёбад, ки муқаррароти назариявӣ методологияи иқтисодиёти минтақавӣ, аз ҷумла рушди иқтисодиёти кишоварзӣ, ҷойгиркунии қувваҳои истеҳсолкунанда дар минтақаҳои кӯҳӣ, ҳулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия пешниҳодшуда дар сохторҳои давлатӣ ва маҳаллӣ, ки ба истифодаи самараноки заминҳои кишоварзӣ дар сатҳи минтақа ва ҷумҳурӣ машғуланд, истифода бурда шаванд.

5. Аҳамияти амалии тадқиқоти диссертатсионӣ аз он иборат аст, ки имконияти истифодабарии натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқот ба масъалаҳои баланд бардоштани самаранокии истифодаи заминҳои далаӣ, рушди иқтисодиёти минтақаҳои кӯҳӣ ва таъмини амнияти озукавории аҳоли мусоидат намуда, фоидаи зиёдро таъмин менамояд. Инчунин ба истифодаи самаранокии иқтисодии захиравӣ табиӣ минтақаҳои кӯҳӣ, имкониятҳои истифодаи оқилонаи заминҳои далаӣ, рушди соҳаҳои кишоварзӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ метавонанд барои ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ – демографӣ ва таъмини рушди устувори соҳаи кишоварзӣ равона карда шаванд.

6. Соҳаи таҳқиқот. Таҳқиқоти мазкур аз рӯйи ихтисоси 08.00.03 Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ гузаронида шудааст, ки дар доираи широкномаи феҳристи ихтисосҳои КОА - и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба бандҳои: 1.1. Инкишофи بازارияҳои иқтисодиёти маҳаллӣ ва минтақавӣ; усулҳо ва фишангҳои тадқиқоти иқтисодии маҳаллӣ; эконометрикаи қаламравӣ; таҳлили низомии мушкилот ва ҳолатҳои минтақавӣ; 1.2. Тақсими қаламрави захираҳои иқтисодӣ; ҷиҳати назариявӣ; методӣ ва амалии ҷойгиркунии корхонаҳо, фирмаҳои бизнеси хурд ва миёна, кластерҳои иқтисодӣ, корхонаҳои бахши ҷамъиятӣ, хоҷагиҳои хонавода; 1.4. Муаммои ноҳиябандии иҷтимоӣ - иқтисодии мамлакат аз рӯйи нишондодҳои модӣ ва ғайримодӣ; ноҳиябандии минтақаҳо ва таъсисҳои мунитсипалӣ аз рӯйи минтақаҳои хизматрасонӣ; мутобиқати тақсими маъмурӣ - минтақавии мамлакат ба шароитҳои нави иқтисодӣ; 1.6. Иқтисодиёти қаламравӣ. Хусусиятҳои маҳаллии таъсисҳои низоми инноватсионии миллӣ. Муаммоҳои таъсисҳои зерсохторҳои инноватсионии минтақавӣ. Лоихаҳои инвестиционии минтақавӣ: мақсад, объектҳо, захираҳо ва самараноки; 1.9. Баҳодиҳии нақши минтақаҳо дар иқтисодиёти миллӣ (нишондодҳо, усулҳо, методологияи таҳлил); маҳсулгардоии истеҳсоли минтақаҳо; сохтори иқтисодӣ аз ҷиҳати маҳаллӣ, қонуниятҳои диалогуншавии он; сиёсати сохторӣ ва азнавсозии сохторӣ; 1.24. Тараққиёти комплекси агросаноатӣ

дар минтақаҳо, хусусиятҳои минтақавӣ ва мақоли ишқишофи хочагии кишлок; 1.25. Таъминоти инвестиционии минтақаҳо. Танзими инвестицияҳо дар минтақаҳо. Лоихаҳои инвестиционии қаламравӣ. Мухити инвестиционӣ бо дарназардошти воҳидҳои минтақавӣ – мақолӣ. Баланд намудани диққатҷалбкунии инвестиционӣ ва истифодаи самараноки лоихаҳои инвестиционӣ дар минтақаҳо.

7. Баҳо додан ба таркиб ва танзими диссертатсия, тасдиқ намудани таълифоти муаллиф. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва пешниҳодҳо иборат мебошад. Диссертатсия аз 170 саҳифаи матни ҷопӣ илшо шуда, фарогири 24 ҷадвал, 3 расм ва 2 диаграмма мебошад. Рӯйхати адабиёт аз 158 номгӯй иборат аст.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯи таҳқиқот асоснок ва омӯзиши он тавсиф карда шудааст, ҳадафу вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот муайян шудааст, навгонҳои илмӣ ва аҳамияти амалии натиҷаҳои он мухтасар илшо шудааст, қайд менамояд муаллиф (Саҳ. 4 - 15).

Дар боби якум, «Асосҳои назариявӣ - методологии рушди зироаткории лалмӣ» ҷанбаҳои назариявии ташаккул, рушд, хусусиятҳо, принсипҳо, омилҳои рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ, таҷрибаи хориҷии ташаккул ва рушди зироаткории лалмӣ дар давлатҳои хориҷӣ баррасӣ карда шудаанд (Саҳ. 16 - 56).

Дар ин боб, диссертант оид ба таҳовуллоти назариявӣю методологии зироаткорӣ ақидаҳои олимони дохилуи хориҷӣ – Фридрихи Бузург, Смит А., Маркс К., Энгелс Ф., Горбунов Н.П., Нарзикулов И.К., Исайнов Х.Р., Шералиев Э.Н., Пириев Ҷ.С. ва дигаронро таҳлил намуда, ақидаи муаллифиро дар бораи таҷрибаи зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ тайи даҳсолаҳои охир бо дарназардошти омилҳои табиӣ – иқлимӣ, ташкили хочагидорӣ ва экологӣ – иқтисодӣ, ҷанбаҳои асосии ташаккул ва рушди зироаткории лалмиро дар минтақаҳои кӯҳӣ рӯйи кор овардааст, расми 1 (Саҳ. 28). Инчунин муаллиф қайд менамояд, ки гурӯҳбандии принсипҳои асосии рушди зироаткории лалмӣ ва истифодаи заминҳои лалмин кишоварзӣ, ки ҳамчун захираи махсуси иқтисодӣ, воситаи асосии истеҳсолоти кишоварзӣ, бехдошти вазъи экологии минтақа, ки дар интиҳо ба самаранокии истеҳсолоти кишоварзӣ, хусусан истифодаи оқилонаи заминҳои лалмин минтақаҳои кӯҳӣ таъсири худро мерасонад (Саҳ. 35).

Ҳамзамон, оид ба аҳамияти захираҳои заминии лалмӣ, ҳамчун боигарии асосӣ ва ивазнашавандаи минтақаҳои кӯҳӣ, сарчашмаи асосии таъмини аҳоли бо маводи озуқаворӣ, лойгоҳ барои ҷойгиркунӣ ва рушди соҳаҳои коркарди саноатӣ арзёбӣ хизмат менамояд. Аз ин лиҳоз, муаллиф қайд менамояд, ки омилҳои баланд бардоштани ҳосилнокии иқтисодии заминҳои лалмӣ ва ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти кишоварзиро дар ҷадвали 1.2.1. гурӯҳбандӣ менамояд (Саҳ. 39 - 40).

Ба андешаи муаллиф, масъалаҳои экологӣ - иқтисодии рушди зироаткории лалмӣ ва истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ аз гузарошидани чунин чораҳо, ба монанди азхудкунӣ, такрористехсол ва истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ, беҳтар кардани шароити зист ва кори аҳолии, рушди соҳибкории хурд ва миёна, раванқи ҳоҷатҳои деҳқониву ошлавӣ ва дастгирии бевоситаи молиявии онҳо, таъмини шароитҳои беҳтар, хубтар ба аҳолии деҳот дастрас будани захираҳои иқтисодӣ, махсусан захираҳои заминҳои лалмӣ кишоварзӣ, таъмини самараноки танзими давлатии пизоми заминдорӣ лалмӣ ва рушди босуботи соҳаи киноварзӣ, баназаргирии омилҳо ва шароитҳои экологии истифодаи захираҳои замин ва шаклҳои заминистифодабарӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ вобастагии кавӣ дорад (Саҳ. 44 - 45).

Дар натиҷаи таҳлил, муаллиф онд ба механизми ҳавасмандии иқтисодии самаранок истифодабарӣ, такрористехсол ва ҳифзи заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ чунин чорабиниҳоро пешниҳод менамояд: имтиёзҳои андозӣ ва молиявӣ- қарзӣ барои корхонаҳои кишоварзие, ки дар минтақаҳои кӯҳӣ ба истехсол, коркарди саноатӣ ва фурӯши маҳсулоти озукаворӣ, имтиёзҳои қарзӣ барои киноварзие, ки ба аз худ намулани заминҳои нави лалмӣ ва рушди инфрасохтори минтақаҳои кӯҳӣ, муқаррар намудани имтиёзҳои андозӣ, қарзӣ ва ғайра барои истехсолкунадагони маҳсулоти аз лиҳози экологӣ тоза. Инчунин муаллиф қайд менамояд, ки барои таъмини самаранокии истифодабарии заминҳои лалмӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мушкilotи зиёде ҷой дорад. Аз таҷрибаи давлатҳое, ки дар диссертатсия зикр шудааст, бояд Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри ба танзим даровардани механизми иқтисодии истифодабарии заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ истифода барад (Саҳ. 53).

Инчунин муаллиф қайд намудааст, ки ҳангоми омӯзиши таҷрибаи киноварзҳои хориҷӣ онд ба таъкиқул ва рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ ба шуктаҳои зерин диққати махсус додан лозим аст: рушди зироаткории лалмӣ ва истифодаи самараноки захираҳои заминҳои лалмӣ, бе дастгирии давлатии рушди минтақаҳои кӯҳӣ, ҷорӣ намудани шаклҳои нави ҳоҷатидорӣ ва моликиятдорӣ ба замин, таъмини амнияти озукаворӣ, беҳтар гардидани сатҳи сифати зиндагии аҳолии, ҷорӣ намудани пизоми пешқадами зироаткории лалмӣ ва пизоми экологии заминҳои қорами лалмӣ, беҳтаврии вазъи экологии заминҳои лалмӣ, рушди устувори минтақаҳои кӯҳӣ, механизми ҳавасмандии иқтисодӣ, махсусан, имтиёзҳои андозӣ ва қарзӣ, рушди зироаткории лалмӣ, истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ ба раванди ислоҳоти замин ва муносибатҳои заминдорӣ.

Тавассути омӯзиши ва таҷрибаи лигатурносозиҳои иқтисодӣ дар соҳаи киноварзӣ, барои минтақаҳои кӯҳии ҷумҳурии мо аз таҷрибаи рушди

зироаткории лалмӣи кишварҳои аврупоӣ, Хитой, Ёзбекистон ва Қирғизистон истифода бурдан мумкин аст (Саҳ. 54 - 55).

Дар боби дуҷом, «Таҳлили ҳолати кунунӣ ва тамоюли рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлон» таҳлили ҳолати кунунии зироаткории лалмӣ, шишондихандаҳои асосии самаранокии иқтисодии зироаткории лалмӣ ва муаммоҳои истифодаи омилҳои дохилии рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ таҳқиқ гардидаанд (Саҳ. 57 - 100).

Муаллиф дар саҳифаи 60 қайд менамояд, ки дар истеҳсоли маҳсулоти кишоварзии нақшӣ муҳимро рушди зироаткории лалмӣ ишғол менамояд, зеро зиёда аз 80,0% - и маҳсулоти соҳаи растанипарварӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ маҳз дар заминаҳои лалмӣ истеҳсол карда мешаванд. Моҳияти экологии захираҳои замини лалмӣ дар он зухур меёбад, ки он ба баландшавии арзиши заминҳои кишоварзӣ, ҳамчун унсуре асосии низоми экологии минтика мусоидат менамояд ва аз дуруст истифодабарӣ, такрористеҳсол ва ҳифзу барқарорсозии ҳосилхезии заминаҳои лалмӣ дар минтақаҳои таъмини бехатарии экологӣ ва озуқаворӣ саҳт вобастагӣ дошта, ҳамчун омилҳои муҳими рушди иқтисодӣ - иҷтимоӣ баромад мекунад.

Аз нуқтаи назари муаллиф, барои таъмини амнияти озуқаворӣ ва гузаштаи ба истеҳсолоти маҳсулоти ҳушсифат ҳамасола динамикаи сохтори заминаҳои кишоварзии на фақат вилояти Хатлон, балки тамоми қаламрави кишвар бояд афзоиш ёбад, инчунин муаллиф қайд менамояд, ки таъмини бехатарии озуқаворӣ ва рушди устувори соҳаи кишоварзӣ дар минтақаҳои ҷумҳурӣ, пеш аз ҳама ба вассе гардидани майдони заминаҳои лалмӣ нисбатан тағйир ёфта, мутобиқи он гирифтани ду ҳосил ва дар ин замина, таъмин намудани ҳаҷми маҷмӯи маҳсулот аз 1 га то 1,4 - 1,6 маротиба имконпазир мебошад (Саҳ. 65).

Тавре муаллиф қайд менамояд, самаранокии ҷорабиниҳои экологӣ - иқтисодии рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ бо ҷушиши шишондихандаҳои асосӣ вобаста мебошанд, яъне: истифодаи самаранокии заминаҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ, самарои экологӣ - иқтисодӣ аз ҷорабиниҳои ҳифзи муҳити зистӣ одамон, баҳогузориҳои экологӣ - иқтисодӣ ба заминаҳои лалмӣи кишоварзӣ, таъмини амнияти озуқаворӣ ва рушди устувори соҳаи кишоварзӣ ва ғайра (Саҳ. 68).

Дар ин зербоб муаллиф қӯшиш намудааст, ки бо истифода аз усулҳои баҳои экологӣ - иқтисодии заминҳои лалмӣ, низоми идоракунии заминҳои лалмӣ ва ҷорабиниҳои экологии минтақаҳои кишвар, ғиҷҳдорӣ, такрористеҳсол ва ҳифзи заминҳои кишоварзиро дар минтақаҳои кӯҳӣ баррасӣ навад, ки он ба баланд бардоштани ҳосилхезии зироатҳои кишоварзӣ бо сарфи ками хароҷоти истеҳсолӣ, паст кардани тапаззулҳои (деградатсия) - и заминҳои кишт ва беҳдошти муҳити зист равона

мегардад. Ин раванд зарурияти ҷорӣ намудани шаклҳои нави заминдорӣ ва истифодаи технологияи пешкалами парвариши зироатҳои кишоварзиро тақозо менамояд, ки онҳо дар якҷоягӣ метавонанд таъсири манфиро ба муҳити зисти минтақаҳои кӯҳӣ кам намуда, танзими самараноки идораи захираҳои замин ва рушди босуботи комплекси агросаноатиро таъмин намояд (Саҳ. 68 - 69).

Ҳамин тавр, дар асоси қайдҳои муаллиф (Саҳ. 75) рушди зироаткории лалмӣ то ҷое таъмин гардида, барои истеҳсоли маҳсулоти ниёзи аввалияи озукаворӣ заминаҳои мусонд фароҳам оварда шуда, барои рушди устувори соҳаи кишоварзӣ қадамҳои устувор гузонида мешавад. Ҳалли мушкилот дар минтақаҳои кӯҳӣ ба тақмили самтҳои асосии рушди зироаткории лалмӣ ва истифодаи самараноки захираҳои замини лалмӣ кишоварзӣ, баҳои нишондиҳандаҳои асосии баланд бардоштани сатҳи сифатии зиндагии аҳолии минтақаҳо вобастагии калон дорад.

Тавре муаллиф қайд менамояд, баҳодиҳии самаранокии иқтисодии заминҳои лалмӣ - маҷмӯи бағизомдаровардашудаи маълумот дар бораи неруи табиӣ - захиравии минтақаҳои кӯҳӣ аст, ки тамоми маълумотро дар бораи захираҳои замини минтақа дар бар мегирад. Принсипҳои муайян намудани нишондиҳандаҳои асосии рушди зироаткории лалмӣ аз ҷорӣ намудани кадастри давлатии замин, аз ҷумла заминҳои лалмӣ минтақаҳои кӯҳӣ, зими истифодаи самараноки онҳо таҳия ва роҳандозӣ карда мешавад (Саҳ. 78).

Зикр намудан ба маврид аст, ки муаллиф самаранокии иқтисодии истеҳсоли полезинҳо, гандум, пахӯд, зағер, чав ва картошкаро (ҷалвалҳои 2.2.1., 2.2.2., 2.2.3., 2.2.4., 2.2.5., 2.2.6.) дар заминҳои лалмӣ вилояти Хатлон дуруст ба роҳ монда, даромади умумӣ ва фойдари ҳисоб намудааст (Саҳ. 82 - 85).

Муаллиф ақидаҳои худро дар ин зербоб ҷамъбаست намуда, ба чунин хулоса омадааст, ки яке аз самтҳои асосии рушди зироаткории лалмӣ, ин низомии ҷорабиниҳои дастҷамъонаи баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои замини лалмӣ ба ҳисоб меравад, он аз тадбирҳои зерин иборат мебошад: дастгирии давлатии рушди зироаткории лалмӣ ва дар маҷмӯъ рушди минтақаҳои кӯҳӣ, яъне мувофиқатсозии масъалаҳои ташкилӣ-ҳочагидорӣ, экологӣ - иқтисодӣ ва техникаӣ-технологии истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ, беҳшавии вазъии экологӣ минтақаҳои кӯҳӣ ва шароити иҷтимоии мардуми деҳот; баланд бардоштани самаранокии истеҳсоли кишоварзӣ дар шароити зироаткории лалмӣ, ташкили парвариши зироатҳои асосии озукаворӣ, ки ба таъмини бехатарии озукаворӣ ва содироти маҳсулоти кишоварзӣ нигаронида шуда, дар минтақаҳои кӯҳӣ ва паздикӯҳӣ дуруст парвариш мешавад, инчунин дар минтақаҳои лалмӣ ба рушди боғдорӣ, парвариши картошка ва дигар

маҳсулоти ғиёзи аввалия диққати махсус дода шавад; ҷалби бештари сармояҳои ватанӣ ва хориҷӣ ба рушди низоми заминдорӣ лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ, инчунин дастгирӣ ҳоҷатҳои ёрирасони шахсӣ, бо мақсади таъмин аҳолии минтақаҳои кӯҳӣ бо маҳсулоти ғиёзи аввалиндараҷа ва коркарди саноатӣ маҳсулоти кишоварзӣ; дар минтақаҳои кӯҳӣ ба роҳ мондани парвариши ғиёҳҳои табобатӣ, сабзавоткорӣ. меваҳои хушк дар заминҳои лалмӣ ҷоҳҳои кӯҳӣ, вобаста ба шароитҳои табиӣ - иқлимӣ дар минтақаҳои наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ, дуруст ба роҳ мондани парвариши меваҳо, сабзавоту полезҳо, дар қисмати болоии он, бахусус дар ноҳияҳои Шамсиддини Шохин, Муъминобод, Балҷувон ва Темурмалик рушди ангурпарварӣ ва меваҳои хушкӣ он аз манфиат ҳолӣ нест; рушди ҳаман соҳаҳои низоми комплекси агросаноатӣ ва кластерҳои озукаворӣ барои истеҳсол, коркарди саноатӣ ва фурӯши маҳсулоти кишоварзӣ, инчунин то ба истеъмолкунандаи нисбатан расонидаи он зарур мебошад (Саҳ. 88.).

Муаллиф ба масъалаи истифодаи самараноки заминҳои лалмӣ, тақрири истеҳсол, ҳифзи минтақаҳои наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ диққати махсус дода, таъкид мекунад, ки механизми танзими идораи самараноки захираҳои заминро дар ин минтақаҳо бояд таъмин намуд. Ин равиш зарурати ворид намудани мафҳуми самаранокии экологӣ-иқтисодӣ истифодаи захираҳои заминро дар минтақаҳои кӯҳӣ ба миён меорад. Аз ин ҷо ҳангоми муайян намудани самаранокии экологӣ-иқтисодӣ ҷорабиниҳое бояд ба назар гирифта шаванд, ки интенсификасияи ҳоси минтақаҳои кӯҳиро таъмин намоянд, он тавассути ҷушн тadbирҳо роҳандозӣ карда мешаванд: рушди зироаткорӣ лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ бо дарназардошти омилҳои табиӣ-иқлимӣ ва экологӣ ба роҳ монда шаванд; таъкиди низоми заминдорӣ лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ ба характери интенсификасияи истеҳсолоти кишоварзӣ вобастагии калон дорад; интенсификасияи истеҳсолоти кишоварзӣ худ хусусияти ҳоси минтақавӣ дошта, бо хусусияти минтақавӣ механизми бозорӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ ин виллагии худро зам менамояд; натиҷаи интенсификасияи истеҳсолот дар минтақаҳои кӯҳӣ кишвар таъин якчанд сол, ба нишондиҳандаҳои мушаким – баланд бардоштани ҳосилнокӣ, маҳсулнокии меҳнат, ғайри, даромади соф ва ғайра, инчунин нишондиҳандаҳои ғайримушаким – ҳолати ҳок, об, вазъи экологӣ дар минтақа ё ҳоҷатӣ, вазъи саломатии мардум ва амсоли инҳо саҳт вобаста мебошанд.

Ба андешаи муаллиф, барои бартараф намудани ин мушкилоти ҷойдошта зарур мебошад, ки принципҳои асосии сиёсати экологӣ дар зироаткорӣ лалмӣ дар сатҳи ҳукумат коркард ва қабул карда шуда, ба ин ҳуҷҷатҳо хусусиятҳои иҷроии дарозмудат дода шуда, дар он тadbирҳои сиёсати давлатии экологӣ ва тартиби иҷроии онҳо ҷиддӣ назорат бурда

шавад. Дар баробари ин, таппаккули низоми бозории заминдорӣ дар минтақаҳои кӯҳии Тоҷикистон стратегияи тамоман навро тақозо намуда, барои ҷалби бештари захираҳои молиявӣ, махсусан ба истифодабарии заминаҳои лалмӣ, ки манбаи асосии даромали аҳоли дар ин минтақаҳо мебошад, зарур аст (Саҳ. 94 – 95).

Дар боби сеюм, «Самтҳои асосии рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳии вилояти Хатлон» дастгирии давлатии рушди зироаткории лалмӣ, рушди инноватсионии зироаткории лалмӣ ва модели баҳодидии самаранокии зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ мавриди омӯзиши қарор дола шудааст (Саҳ. 101 - 147).

Ба ақидаи муаллиф, вазъи кунунии агроэкологии захираҳои замин зарурияти гузариш ба усули интенсивии парвариши зироатҳои кишоварзиро ба миён меорад. Чорӣ намунаи технологияи пешқадами парвариши зироатҳои кишоварзӣ, таракқиёти техника, биотехнология ва чорӣ намунаи низоми киштигардон имконияти зиёд намунаи истеҳсоли маҳсулотро ба миён меорад. Лекин рушди низоми заминдории кишвар тайн даҳсолаҳои охир, бо истифода аз усули экстенсивии парвариши зироатҳои растанипарварӣ, аз ҳисоби бераҳмона истифодабарии заминаҳои кишти кишоварзӣ ба таназзулҳои захираҳои замин, вусъати ҷараёнҳои номусонӣ экологӣ дар минтақаҳои кӯҳии кишвар оварда расонидааст. Инчунин, муаллиф қайд менамояд, ки ҳалли масоили мазкур зарурати дастгирии давлатии рушди зироаткории лалмиро дар минтақаҳои кӯҳӣ тақозо намуда, он барои баланд бардоштани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти кишоварзии ватанӣ, истеҳсолкунаандагони маҳсулоти озукаворӣ ва таъминоти сифати баланди маводи гизоии ватанӣ равона карда шудааст, ки ин дар расми 3.1.1. бо таври мушаххас пешниҳод шудааст (Саҳ. 104 - 105).

Дар ҷадвали 3.1.2. муаллиф маълумотро онд ба ҳаҷми воридшавии маблағҳои андозӣ, махсусан андози замин дар ноҳияҳои минтақаи Хатлон оварда, таҳлил намудааст, яъне воридоти андозҳо аз заминоҳои кишти кишоварзӣ ба буҷети маҳаллӣ ва ҷумҳурӣ дар ноҳияҳои минтақаи Хатлон рӯ ба афзоиш дорад. Агар соли 2011 воридоти андоз аз заминоҳои таъйиноти кишоварзидоштаи минтақа 9327,9 ҳазор сомониро ташкил диҳад, пас ин нисбандиҳанда дар соли 2020 14323,5 ҳазор сомониро ташкил медиҳад, яъне мутаносибан ба 4995,6 ҳазор сомонӣ ё 1,5 маротиба зиёд аст (Саҳ. 112).

Тавре муаллиф қайд менамояд, (Саҳ. 113 - 114) хуб мешуд, ки настурамали нав таҳия гардида, дар он на фақат масъалаи воридоти андози ягонаи замин, ҳамчунин истифода ва фаҳмиши донишҳои ҳуқуқии деҳқонон онд ба қонуногузори андоз барои ҳамаи субъектҳои хоҷагидорӣ, ки дар соҳаи кишоварзӣ қор ва фаъолият мекунад, ба таври оммавӣ

нешниҳод карда шавад. Барои содагарлони хисоби уҳдадорҳои андозии корхонаҳои кишоварзӣ, ки даромали умумии онҳо аз истеҳсолоти кишоварзӣ ва фаъолияти ғайрикишоварзӣ камтар аз 1 млн. сомониро ташкил медиҳад, бояд имконият аз пардохти андозҳои зерин озод намудани онҳо дода шаванд: андоз аз захираҳои табиӣ (дар робита бо истифодаи навъҳои маъмулии пахшшудаи канданиҳои фойданок, ки хоҷагҳои деҳқонӣ барои мақсадҳои худ истифода менамояд); андоз аз истифодабарандагони рохҳои автомобилгард (ин ҳукукро аллакай Кодекси андози амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон додааст); андози замин ба ҳама намулҳои фаъолияти хоҷагҳои деҳқонӣ, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи хоҷагҳои деҳқонӣ пешбинӣ кардааст (ин ҳукукро аллакай Кодекси андози амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар робита бо истеҳсолоти кишоварзӣ додааст).

Бо андешаи муаллиф, ҳалли мушкилоти минтақаҳои кӯҳӣ дар ташаккули ва рушди зироаткории лалмӣ мебошад, ки ба донишҳои замонавии идоракунии соҳаи кишоварзӣ, ташкиливу технологӣ, селексиониву генетикӣ асос ёфта, онро рушди истеҳсолоти кишоварзии инноватсионӣ меноманд. Махсусан, таҳқиқи масоили тақмили низомии идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар сатҳи минтақаҳои кӯҳӣ бо дарназардошти хусусиятҳо, омилҳо ва қонуниятҳои рушди истеҳсолоти кишоварзӣ зарур мебошад. Инчунин зарурати истифодаи равиши дастҷамъонаи ҷалби швеститсияҳо ба фаъолияти инноватсионӣ, бо дарназардошти таҷрибаи хориҷӣ ва тақмили асосҳои институционалии идоракунии қорисозии инноватсияҳо дар минтақаҳои кӯҳӣ бояд асоснок карда шавад (Саҳ. 127).

Чӣ тавре, ки муаллиф қайд менамояд, бо дарназардошти таҳлилу ҳудосаҳо яке аз самтҳои асосии рушди инноватсионии зироаткории лалмӣ, қорӣ намудани шаклҳои пешқадами ташкилӣ-хоҷагидорӣ, усулҳои пешқадами парвариши зироатҳои кишоварзӣ ва рушди соҳибкории инноватсионӣ ба ҳисоб рафта, он дар таъмини тақрирестехсоли самараноки заминҳои лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ нақши созгор дорад. Аз ин лиҳоз, ҳубтару беҳтар мебуд, ки давлат бо ёрии салаҳҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва тавассути ҳавасмандсозиҳои иқтисодӣ барои таъмин намудани ҷойҳои нави қорӣ ва баланд бардоштани сифати инноватсия кӯшиш ба ҳарч диҳад. Сарфи хароҷот барои гузаронидани ҷуниш тадбирҳо, ба монанди афзоиши бозгардони иқтисодӣ - иҷтимоӣ аз навоариҳо ва дастовардҳои инноватсионӣ дар рушди соҳаи кишоварзӣ фаъол месозад (Саҳ. 133).

Дар асоси таҳлил, истифодаи модели иқтисодӣ - омӯрӣ барои баҳодии самаранокии истифодаи заминҳои лалмӣ ва рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ муҳим арзёбӣ мегардад, қайд менамояд муаллиф. Инчунин, усули баҳодихии иқтисодӣ-риёзии самаранокии

рушди зироаткории лалмӣ, ки тавассути модели эконометрикӣ роҳандозӣ карда мешавад, дар амалияи хоҷагидорӣ кам ба назар мерасад ё дар минтақаҳои кӯҳӣ қариб ғайра барномада налудаст. Бинобар ин, нишондиҳиши муаллиф он аст, ки хусусияти хоси чунин модел дар он иҷтимоӣ мебошад, ки имконияти истифодаи якҷанд омӯшҳо ва таъсири ҳар яке онҳоро дар алоҳидагӣ, инчунин таъсири якҷояи онҳоро ба нишондиҳандаҳои асосии рушди соҳаи кишоварзӣ баҳогузорӣ намоям (Саҳ. 136).

Аз рӯи андешаи муаллиф. (Саҳ. 144) модели самаранокии рушди зироаткории лалмӣ бояд ба таъмин нигоҳдорӣ, тақриристеҳсол ва ҳифзи заминҳои лалмӣ равона карда шуда, аз иҷрои ҷорабинҳои дастҷамъонаи рушди соҳаи кишоварзӣ ва минтақаҳои кӯҳӣ арзёбӣ мегардад, яъне: дастгирии давлатии рушди минтақаҳои кӯҳӣ ва низоми заминдории лалмӣ, яъне низоми идоракунии самаранокӣ ба заминҳои лалмии кишоварзӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ ва беҳдошти вазъии зиндагии аҳолии вобастагии қалон дорад; тақмили механизми идоракунии захираҳои замин дар сатҳи ҷумҳурӣ ва минтақа, назорати истифодаи самаранокӣ захираҳои замин, беҳдошти низоми агроэкологии минтақаҳои кӯҳӣ, дуруст ҷорӣ намудани кадастр ва мониторинги заминҳои лалмии кишоварзӣ ба балоқд бардоштани доимии экологии аҳолии маданияти заминдорӣ равона мешавад; рушди самаранокӣ кластерҳои комплекси агросаноатӣ дар ҳамгироӣ бо комплекси агроозукаворӣ ба истеҳсол, қорқард ва фурӯши маҳсулоти кишоварзӣ, то ба истеъмолкунандаи ниҳой расонидани он хизмат намода, барои рушди минтақаҳои кӯҳӣ ба муҳлати тӯлонӣ хизмат менамояд; истифодаи самаранокӣ заминҳои лалмии наздиқӯҳӣ ва кӯҳӣ, ҷорӣ намудани низоми нави рушди зироаткории лалмӣ ва инфрасохтори иҷтимоӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ ба рушди устувори соҳаи кишоварзӣ мусоидат менамояд. Бо ҳамин васила, мо метавонем таъминро барои истеҳсоли маҳсулоти аз лиҳози экологӣ тоза ва ба содирот нигоҳонидашуда воил гардем.

Дар ҳуҷҷа, вобаста ба вазифаву навиҳои ва дастовардҳои илмӣ - амалии таҳияшуда, пешниҳодҳои мушаххаси муаллифӣ оварда шудаанд.

Дар қатори баргаришҳо, диссертатсияи мазкур дорони норасоҳои низ мебошад. Ба қатори онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1. Дар зербоби 1.1. андешаҳои олимони хориҷӣ ва ватанӣ оид ба мафҳум, моҳияти таҷаккул ва рушди зироаткории лалмӣ дар минтақаҳои кӯҳӣ оварда шуда, дар он андешаи муаллиф баён карда шудааст, лекин агар онро муаллиф дар шакли дастҷамъона ё ҷадвал пешниҳод менамуд, сифати қор боз ҳам баланд мешуд (Саҳ. 15 - 22).

2. Дар зербоби 1.2. агар мафҳуми зироаткории лалмӣ аз нигоҳи ҷанбаи методологӣ бо рушди минтақаҳои кӯҳӣ боз ҳам ҷазобтар карда мешуд, моҳият ва мақоми зироаткории лалмӣ ва истифодаи самаранокӣ

заминҳои лалмиро дар миштакан таҳлилгардида хубтар инъикос менамуд, хуб мешуд (Саҳ. 28 - 35).

3. Дар зербоби 2.1. таҳлили рушди зироаткории лалмӣ ва шинондохандаҳои асосии самаранокии истифодаи заминҳои лалмӣ хеле хуб омӯзиш ва таҳлил карда шудааст, лекин агар муаллиф таъсири омилҳои дохилии рушди зироаткории лалмиро бо вазъи иқтимоии аҳоли, яъне ташкили ҷойҳои нави корӣ аз ҳисоби бунёди корхонаҳои нави саноатӣ татбиқ менамуд, таҳқиқоти мазкур боз ҳам мустаҳкам мегардид (Саҳ. 57 - 74).

4. Дар боби 3 ва зербоби 3.1. дастгирии давлатии рушди зироаткории лалмӣ дар шароити мишқаҳои кӯҳӣ, якчанд барномаҳои давлатии дастгирии зироаткории лалмӣ дар соҳаи кишоварзӣ оварда шудааст. Ин ҳама хеле бамаврид мебошад, лекин агар муаллиф барномаҳои давлатӣ ва ҷалби бештари сармояҳои дохилӣ ва хориҷӣ, бахусус барои рушди сайёҳӣ дар мишқаҳои мазкурро таҳлил ва истифода мебард, онҳо сифати кори илмиро боз ҳам хубтару ғойдаовар менамуд (Саҳ. 101 - 119).

5. Дар зербоби 3. 3. модели баҳодихии самаранокии зироаткории лалмӣ дар мишқаҳои кӯҳӣ оварда шудааст, ки он хеле муҳим арзёбӣ гардидааст, аммо хуб мешуд, ки азхуднамоии заминҳои наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ ва таъсири ҳар як омилҳои он ба таъмини бехатарии озуқаворӣ дар мишқа, инчунин ҳиссаи мишқа дар таъмини бехатарии озуқавории кишвар баҳогузорӣ мегардид, боз ҳам дараҷа ва ҷуфузи кори илмӣ мазкур баландтар мегардид (Саҳ. 134 - 147).

6. Дар диссертатсия ҳадоғҳои грамматикӣ, стилистикӣ ва имлоӣ ба назар мерасанд.

8. Мубоқати диссертатсия ва автореферати он ба талаботи «Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 26 ноябри соли 2016, №505)

Автореферат мазмунҳои асосии таҳқиқоти диссертатсияро ифода намуда, дар он натиҷаҳои асосии барои ҳимоя пешниҳодшуда шарҳи ғурури худро ёфта, асоснок карда шудаанд.

Кори диссертатсионии Муминов Фатхулло Шамсуллоевич ба талаботи КОА - и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ мебошад. Аз ин ҷост, ки аз рӯйи мазмунҳои илмӣ ва шакли таҳияи диссертатсияи номзадӣ дар мавзӯи «Рушди зироаткории лалмӣ дар мишқаҳои кӯҳӣ (дар ҳисоби вилояти Хатлон)» ба чунин ҳулоса омалан мумкин аст, ки он ҳамчун кори илмӣ - таҳассусӣ ба ҳисоб рафта, дар он ҳамаи масъалаҳои муҳим ва бартариятдоштаи илмҳои иқтисодӣ, ки ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба диссертатсияҳои номзадӣ, тибқи бади 7 «Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ» ҷавобгӯ мебошад. Ҳамаи ин далелҳо ба ягон шакку шубҳа

аз он гувоҳӣ медиҳад, ки кори илмӣ мазкур сазовори баҳои баланд буда, муаллифи он арзандаи дараҷаи илмӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.03 – Иқтисодиёти минтақавӣ ва ҳудудӣ мебошад.

Такриз дар ҷаласаи якҷояи кафедраи таҳлили иқтисодӣ ва омили Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур муҳокима карда шуд. Суратмачлиси № 1 аз 30 августи соли 2022.

Раиси маҷлис, н.и.и., мудири кафедраи таҳлили иқтисодӣ ва омили Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур

 Нуруллоев З.Х.

Котиб, н.и.и., омӯзгори калони кафедраи таҳлили иқтисодӣ ва омили Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур

 Сангинова У.С.

Лоихаи такризи тайёр кард: д.и.и., профессори кафедраи таҳлили иқтисодӣ ва омили Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур

 Самандаров И.Х.

Суроғаи донишгоҳ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 146. Тел.+992939771217.

Имзои н.и.и., дотсент Нуруллоев З.Х., Сангинова У.С. ва д.и.и., профессор Самандаров И.Х. - ро тасдиқ менамоям.

Сардори шуъбаи таъминоти ҳуқуқӣ ва кадрҳо

 Раҷабова Н.А.